

**1 ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE MASARYKŮV
ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Plzeň 2020

Veronika Svobodová

**ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ**

**Kyberšikana na střední škole
Cyberbullying at Secondary School**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

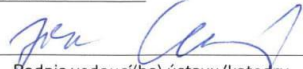

Autor: Veronika Svobodová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku
Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Dobrovská CSc.

Plzeň 2020

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Svobodova	Jméno:	Veronika	Osobní číslo:	478780
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				☒
Zadávající katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	(B7507) Specializace v pedagogice				
Studijní obor:	(7570/R056) Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:	Kyberšikana na střední škole		
Název bakalářské práce anglicky:	Cyberbullying at Secondary School		
Pokyny pro vypracování:	Bakalářská práce "Kyberšikana na střední škole" pojednává o výskytu tohoto jevu u žáků střední školy v západočeském kraji. Zajímala nás informovanost žáků o možnostech zneužití internetu a sociálních sítí, osobní zkušenosti žáků s kyberšikanou, názory na motivaci k takovému chování a možnosti, jak se kyberšikaně bránit. Práce je teoreticko-empiricky zaměřená, jsou v ní prezentovány výsledky empirické sondy realizované v prostředí dané školy.		
Seznam doporučené literatury:	BENDL, Stanislav. Prevence a řešení šikany ve škole: příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-866-4208-9... ČERNÁ, A. Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., Šmahel, D., Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem. Č. Budějovice, Grada, 2013, 150 s. ISBN 978-80-210-6374-7, DOČEKAL, D. a kol. Dítě v síti. Nové Město, Mladá fronta, 2019, 208 s. ISBN 978-80-204-5145-3., KOLÁŘ, Michal, Nová cesta k léčbě šikany. Praha, Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5, KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-717-8513-X.		
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:	doc. PhDr. Dana Dobrovská CSc.		
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:			
Datum zadání bakalářské práce:	30.11.19	Termín odevzdání bakalářské práce:	30.04.2020
Platnost zadání bakalářské práce:	23.09.2021		
			
Podpis vedoucí(ho) práce	Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry	Podpis děkana(ky)	

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

	
Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)

2 Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze podklady uvedené v příloženém seznamu.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této bakalářské práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Plzni dne..... 2020

podpis:

Poděkování

Děkuji mé vedoucí, paní doc. PhDr. Daně Dobrovské CSc. za vstřícnou pomoc a poskytnutí nezbytných informací, důležitých pro vznik této práce.

Mé veliké poděkování patří rovněž rodině za nemalou podporu během studia a kolegům, kteří byli trpěliví a tolerantní.

Anotace

Bakalářská práce „Kyberšikana na střední škole“ pojednává o výskytu tohoto jevu u žáků střední školy v západočeském kraji. Zajímala nás informovanost žáků o možnostech zneužití internetu a sociálních sítí, osobní zkušenosti žáků s kyberšikanou, názory na motivaci k takovému chování a možnosti, jak se kyberšikaně bránit. Práce je teoreticko-empiricky zaměřená, jsou v ní prezentovány výsledky empirické sondy realizované v prostředí dané školy.

Klíčová slova:

šikana, kyberšikana, agresor, oběť, motivace, prevence

Abstract

The bachelor thesis „Cyberbullying at Secondary School“ deals with the occurrence of this phenomenon among secondary school students in the West Bohemia region.

We were interested in how well-informed students are about the possibility of abuse of the Internet or social networks, their personal experience with cyberbullying, their personal views on the motivation of this behavior and how they can defend themselves against cyberbullying. This bachelor thesis has theoretical-empirical character, it presents the results of the empirical survey, which was realized at the secondary school.

Key words:

Bullying, cyberbullying, aggressor, sacrifice, motivation, prevention

Obsah

Úvod	8
I. Teoretická část:	
1. Šikana.....	11
1.1. Vymezení pojmu, druhy šikany.....	11
1.2. Osobnostní profil útočníka a obětí.....	13
2. Kyberšikana.....	15
2.1. Vymezení pojmu, projevy kyberšikany.....	15
2.2. Komunikační prostředky kyberšikany.....	16
2.3. Formy kyberšikany.....	18
2.4. Osobnostní profil útočníka a obětí.....	22
2.5. Dopady kyberšikany.....	23
2.6. Prevence kyberšikany.....	23
2.7. Srovnání šikany a kyberšikany.....	26
2.8. Shrnutí teoretické části.....	27
II. Empirická část:	
3. Výzkumné šetření.....	29
3.1. Cíl výzkumného šetření, výzkumné otázky.....	29
3.2. Hypotézy.....	30
3.3. Metoda sběru dat, popis výzkumného vzorku	30
3.4. Výsledky dotazníkového šetření.....	31
Závěr.....	48
Seznam použité literatury.....	50
Seznam tabulek.....	52
Seznam grafů.....	52
Příloha	
Dotazník.....	53
Evidence výpůjček.....	56

Úvod

Moderní technologie - internet, mobilní technologie - nám umožňují pohybovat se ve virtuálním světě, který se významně liší od světa reálného. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, mohou komunikovat, aniž by byli zatíženi společenskými rolami, svou reálnou existencí a psychickými bloky, plynoucími z osobního kontaktu s lidmi. Jedinci mohou vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechťejí, mohou komunikaci snadno ukončit. To jsou jen některé z mnoha možností, které nám technologie nabízejí. Záleží na každém uživateli, jak se k těmto možnostem postaví, zda je využije, či zneužije.

Zneužití může např. nabývat podoby kyberšikany. Kyberšikana představuje formu agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií. Může k ní docházet opakovaně, může nabývat nových poloh a představovat závažný sociální problém nejen v prostředí školy. Pro uživatele sítí není žádný velký problém vytvářet nové identity, kdy potenciální oběť má jen malou šanci identitu útočníka zjistit. Globálním příkladem je např. v současnosti řešená otázka bezpečnosti fungování sítí u společnosti Facebook, Google aj., jejíž dopady mohou mít významný vliv na konkrétní uživatele sítí v konkrétních prostředích.

Motivem volby tématu mé bakalářské práce byla snaha lépe porozumět tomu, kdy a jak kyberšikana vzniká ve školním prostředí středoškoláků, zda se s ní již středoškoláci většinou setkali, jak ji vnímají a jak na ni reagují. Zajímaly mě také jednotlivé podoby kyberšikany: zda jde např. o dehonestování, vyhrožování či zastrašování v on-line prostředí, jaká je motivace jejího vzniku, stojící v pozadí. Dalším problémovým okruhem je hypotetická/skutečná reakce na setkání s kyberšikanou, kde by lze hledat pomoc, jak by hypoteticky reagovala škola.

Podstatným impulzem ke vzniku kyberšikany je míra technologické zdatnosti středoškoláků – online prostředí se proměňuje velmi rychle a s novými technologiemi se modifikují i možnosti jejich zneužití. S vyšší informovaností žáků souvisí i rozšíření možností obrany a prevence, již má k dispozici jak škola, tak samotní žáci.

Cílem zde prezentované bakalářské práce je identifikace projevů kyberšikany a dalších forem online agrese na střední škole a hledání možností, jak tomuto negativnímu

jevu v daném prostředí čelit. Na základě sběru dat a jejich vyhodnocení budou navržena/rozšířena konkrétní preventivní opatření, jež budou škole poskytnuta.

I. Teoretická část

1. Šikana

Definice šikany, kterou najdeme v metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení uvádí, že šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

(Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č.j. 24-246/2008-6).

Podle M. Koláře (2011, str. 31) (Kolář 2011, str. 27) je šikanování nemocné čili patologické chování, kde hlavní vnější rysy lze popsat takto: Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.

Vágnerová (2009, str. 11) uvádí, že: „Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou).

1.1. Vymezení pojmu šikany, druhy šikany

Sociálně patologickým jevem je obecně rozuměno takové chování jedince/skupin, které je charakteristické především neadekvátními vzorci, nedodržíváním či porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, vedoucí k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským deformacím a poruchám.

Šikanování je problémem komplexním. Na řešení šikanování se podílí více vědních disciplín a jejich přístupů: sociologie, psychologie, pedagogika, etika a další.

K šikaně může docházet nejen ve školním prostředí, ale také mimo ně. Významný vliv na utváření osobnosti mladého člověka mají volnočasové aktivity, mohou jej ovlivnit pozitivně i negativně

Různí autoři poskytli různá členění šikany. Tak např. Vágnerová (2009, str. 74-75) uvádí, že pro praktické rozlišení vnějších projevů šikany je užitečná „trojdimenzionální mapa“, podle které lze agresi členit na fyzickou a verbální, aktivní a pasivní, přímou a nepřímou.

- Fyzické – aktivní - přímé: útočníci oběť kopou, škrtní, bijí, věší
- Fyzické – aktivní – nepřímé: „Kápo“ pošle „nohsledy“, aby oběť zbili, okradli, aby zničili či schovali její věci
- Fyzické – pasivní – přímé: agresor například nedovolí oběti, aby si sedla do lavice, fyzicky jí brání v dosahování jejích cílů
- Fyzické – pasivní – nepřímé: Agresor například odmítne oběť na její žádost pustit ze třídy na záchod. (Odmítne splnit její oprávněné požadavky)
- Verbální – aktivní – přímé: nadává oběti, uráží ji, ponižuje a zesměšňuje
- Verbální – aktivní – nepřímé: rozšiřuje o oběti pomluvy nebo svou agresi vůči ní vyjadřuje v kresbách, posměšných verších apod. / jde o tzv. symbolickou agresi.
- Verbální – pasivní – přímé: neodpovídá oběti na pozdrav či na otázky, ignoruje ji
- Verbální – pasivní – nepřímé: spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co způsobili její trýznitelé.

Podle M. Koláře (2001), jde v případě šikanování o takové chování, kdy „jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“. Toto násilí může být jak fyzické (kopání, bití, zabránění opuštění třídy...) tak psychické (urážky, pomluvy, ignorování...). Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost dítěte škádlení opřevovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy škádlení přestává být pro jednu stranu zábavné, ale přesto pokračuje, přerůstá v šikanu. Překročení této hranice může posoudit pouze ten, kdo je škádlen, neboť nikdo jiný nezná jeho prožívání dané situace.

Lékařka L. Lovasová (2006) označuje šikanu za nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je omezována zejména osobní svoboda a svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětí ubližováno na zdraví či na majetku. Jedná se o složitý problém, který není možno právně pojmout jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních odvětví.

1.2. Osobnostní profil útočníka a oběti

Za základní účastníky šikany se pokládá agresor, oběť a přihlížející. Šikana je záležitostí celé skupiny a zařazení účastníků k těmto základním typům by bylo nevhodné zjednodušení. Objevuje se i několik kombinací těchto základních typů, jsou jimi agresor-oběť, oběť-svědka, agresor-svědka. Dokonce se může objevit i kombinace oběť-agresor-svědka (Vašutová, 2010).

Osobnost útočníka

Kolář (2011, str. 119) uvádí, že odborníci v oboru psychiatrie neřídka zastávají názor, že agresori, kteří šikanují své bližní, bývají agresivní psychopaté (pojem znovu prosazuje např. R. Honzák ve své publikaci Čas psychopatů z roku 2018).

Agresori často jsou fyzicky zdatní, starší a obratní jedinci, nemusí to ale platit vždy. Agresorem může být i slabší jedinec, inteligentní, s hraničnými osobnostními rysy. Za agresora je považován i jedinec, který oběti fyzicky či psychicky nenapadá, ale utvoří a zmanipuluje skupinu, proti níž je oběť bezmocná (Říčan, 1995).

Pro agresory je typické dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat. Těší je, když oběť na šikanu reaguje, což jej motivuje k pokračování šikany.

Kolář (2001, str. 86-7) uvádí, že: „z praktického diagnosticko-nápravného hlediska jsem zaznamenal výskyt tří typů agresorů-iniciátorů šikanování.“

- První typ: hrubý, primitivní, impulsivní

Jedinec se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy – narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností. Převažuje u něj vnější forma šikanování. Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních. Autor upozorňuje na častý výskyt agrese a brutality rodičů – jako by agresori násilí vraceli nebo ho napodobovali. (Kolář, 2001, str. 86, str. 141).

- Druhý typ: slušný, kultivovaný

Narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšené úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Převažuje vnější forma šikanování. Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

Specifika rodinné výchovy.

Časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu bez lásky (Kolář, 2001, str. 86-7, str. 141)

- Třetí typ: „Srandista“

Optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Převažuje vnější forma šikanování. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, patrná snaha vypíchnout „humorné“ a „zábavné“ stránky. Takovému agresorovi chybí systém hodnot, neuznává meze správného chování. Kolář nezaznamenal specifika rodinné výchovy. Pouze v obecnější rovině je přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních hodnot v rodině (Kolář, 2001, str. 87, 2001, str. 141).

Osobnost oběti

Kolář (2011, str.19) uvádí, že obětí šikany se může stát kdokoliv. Velmi často jsou šikanované děti, které přijdou nově do kolektivu. Nejčastěji jsou však ohrožené šikanou děti, které mají nějaký handicap, např. děti, které jsou fyzicky slabé a neumí se ubránit případnému fyzickému napadení agresora. Dalším důvodem je nějaká pozorovatelná odlišnost dítěte od ostatních (dítě se zrzavými vlasy, obézní, se vzhledovou vadou atd.). Opovržení skupiny, které může následně vést i k šikaně, může postihnout i dítě, které je ze sociálně slabé rodiny. Podstatný znak oběti šikany je tichost, plachost a citlivost, oběť

nerada mluví před ostatními, velmi často se stahuje do sebe. Dalšími znaky oběti je nízké sebevědomí, těžko se prosazuje mezi ostatními, většinou se podřizuje. Dítě se považuje za nezajímavé, nehezké a hloupé.

Kolář (2001, str. 144) uvádí, že pro prevenci je důležitá znalost o podskupinách a typech obětí. Ty dělí na čtyři skupiny:

Oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem, obézní, děti s jinou barvou pleti...

Oběti „silné“ a nahodilé

Oběti „deviantní“ a nekonformní

Šikanovaní žáci s životním scénářem oběti.

2. Kyberšikana

Kyberšikana je druh šikany, který využívá elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy apod. (Vágnerová, 2009, str. 92). Černá uvádí, že kyberšikana je nerozlučně spjata s klasickou šikanou, se kterou sdílí základní rysy a projevy (Černá, 2013, str. 20).

Od šikany, kdy jsou agresor s obětí v přímém kontaktu, se liší odstupem, který si agresoři mohou zachovat. Umožňuje anonymitu a představuje bezpečí, je snadnější „zapomenout“ na své činy, minimalizovat pocit viny. Oběť nemusí znát pravou totožnost agresora a může ztratit důvěru klidem (Rogers, 2011).

K pojmu kyberšikana se používají také synonyma kybernetická šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana (Vašutová, 2010, Dočekal et al., 2019).

2.1. Vymezení pojmu kyberšikana, projevy kyberšikany

V literatuře se můžeme setkat s několika definicemi kyberšikany. Jedna z definic uvádí, že: „termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti“ (Kopecký, Krejčí, 2010, str. 4). Další definicí

je od Priceové a Dalgleishe (2010, s. 51), kteří říkají, že: „kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet mobilní telefony, sloužící k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto medií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Podle Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2013, čl. 1), nalezneme v článku 1 vymezení kyberšikany, ale oproti tradičním definicím i vymezení toho, co již za kyberšikanu nepovažujeme. První věta definice dle tohoto dokumentu upřesňuje, že kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Jedná se o zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit a ublížit mu.

2.2. Komunikační prostředky kyberšikany

Kyberšikana je prováděna prostřednictvím rychle se rozvíjejících informačních technologií. V současnosti si už nevyměňujeme zprávy jen mezi počítači, ale i mezi počítači a dalšími zařízeními, jako jsou např. chytré telefony, které umožňují připojení k internetu. Pomocí webových stránek čteme zprávy z celého světa, vyhledáváme informace, seznamujeme se, nakupujeme, hrajeme hry.

Některé weby však mohou být vytvořeny přímo za účelem někoho poškodit, ponižit, urazit. Děje se to často zveřejňováním lživých nebo citlivých informací, fotografií či videí. Na takových stránkách má agresor možnost zjistit osobní údaje – jméno, adresu, číslo mobilního telefonu, e-mail – a oběť se pak může stát cílem útoku od naprosto neznámých osob. Většina mladých lidí má založený profil na sociálních sítích (v současnosti je nejvyšší počet uživatelů na Twitteru, dále potom na Facebooku, What´sappu a mnoha dalších). Celkový počet sociálních sítí (socnetů) se neustále zvyšuje a roste i varieta, jak sociálních sítí využívat. Sítě sdružují nejen jedince, kteří se v reálném životě znají a scházejí, ale i ty, kteří by se v běžném životě nemohli setkat. Chatují, posílají si zprávy a zanechávají vzkazy). Uživatelé mohou také udávat polohu, kde se právě nacházejí (Hottopic, 2019). Díky tomu jsou neustále pod dohledem. Jakákoliv změna, kterou její uživatel ve svém profilu provede, se okamžitě zobrazí všem, kdo mají k jeho profilu přístup. Útočník si také např. může jménem oběti vytvořit falešný profil, který má

za cíl zveřejňovat nepravdivé, hanlivé informace a oběť tak poškodit (Dočekal, 2019). Agresor může rozesílat výhrůžné a zastrašující zprávy přímo oběti, nebo může pod jejím jménem ponižovat a urážet další účastníky (Dočekal, 2019).

V současnosti považujeme e-mail neboli elektronickou poštu za poměrně starý, ale stále hojně používaný způsob internetové komunikace. Je levná, rychlá, snadno se používá, umožňuje rozesílání jakýchkoliv souborů. Díky ní můžeme zůstat v kontaktu s kýmkoliv a kdekoliv a dá se využít jako doklad již proběhnuté komunikace. E-mail má ale velkou ne/výhodu v tom, že je možné během několika sekund rozeslat kompromitující zprávu, pomluvu či fotografii několika stovkám lidí po celém světě. Agresor má tak možnost umístit e-mailovou adresu oběti na různé servery a další uživatelé získávají možnost zaplavovat e-mail oběti urážlivými, ponižujícími, hanlivými zprávami. Proto je tak důležitá zásada, že nemáme otvírat a odpovídat na e-mail s adresou, již neznáme (Dočekal, 2019).

Jednou z nejběžnějších činností, jimiž dospívající jedinci vstupují do komunikace s ostatními, je chat („klábosení, pokec, přátelský rozhovor“). Probíhá vždy v reálném čase a během chatu se komunikuje formou psaného textu. Na chatu je možné si vytvořit svoji vlastní „místnost“ - diskusní fórum, která umožňuje návštěvníkům probírat různá témata. Podmínkou vstupu na chat je registrace, kde si každý musí vytvořit svoji přezdívku, pod níž bude následně vystupovat. Osobní údaje většinou vyžadovány nejsou. Je také možné do „místnosti“ vstoupit bez registrace, jen jako host, ten má ale jisté omezení působnosti. Diskuze probíhá prostřednictvím krátkých zpráv. Odeslané příspěvky od všech účastníků se zobrazují za sebou do jednoho okna podle pořadí, ve kterém byly odeslány. Je zde také možnost tzv. „šeptání“ – zasílání zprávy jen jednomu z účastníků diskuze, a to v případě, pokud některý z uživatelů vyžaduje soukromou konverzaci.

Chatování je jednoduchá činnost, účastník vstoupí do „místnosti“ a komunikuje. Rizikem ovšem bývá anonymita (Šmahel, 2009). Nemůžeme si být jisti, s kým si doopravdy dopisujeme. Ten, kdo je na druhé straně, nemusí být vždy tou osobou, za kterou se vydává. Mnoho účastníků mění svou identitu, udává falešné údaje o svém věku, pohlaví, zájmech. Chatovací místnosti bývají často vyhledávaným působištěm kyberstalkerů a sexuálních deviantů a tento způsob komunikace bývá považován za

jeden z nejrizikovějších (Šmahel, 2009). Opět zde platí relativně jednoduchá bezpečnostní pravidla – uživatel by neměl udávat žádné osobní údaje.

V současnosti je nejfrekventovanějším způsobem elektronické komunikace blog. Je to webová aplikace, pojem pochází ze zkráceného slova web log – webový zápisník. Zakládání blogů je velmi populárním trendem. Funguje tak, že jsou na jeho stránky vkládány příspěvky jednoho editora, většinou s cílem poskytnout čtenáři informace a vlastní názory k různým tématům. Jako všechny aplikace, tak i blog má především pozitivní funkce, které se ovšem mohou snadno stát prostředkem kyberšikany. Agresor vkládá na svůj blog nelichotivé, intimní a nevhodné informace, nebo založí stránku, která je věnovaná přímo oběti, a poškozuje na ní její pověst, či napadá její soukromí.

SMS neboli textování – elektronické rozesílání textových zpráv – patří v dnešní době ke každodenním činnostem. Mobilní telefony patří k nejvíce používaným zařízením běžného života, vlastní je už i malé děti. K mobilním telefonům může ale patřit i rozesílání výhrůžných zpráv a obtěžující volání.

MMS - multimediální zprávy umožňují rozesílat obrazové a zvukové záznamy. Stejně jako text, tak i MMS mohou být nebezpečné.

2.3 Formy kyberšikany

V. Krejčí ve své studii, L. Hulanová a V. Rogers ve svých knihách zmiňují různé formy kyberšikany. V použité terminologii se ale autorky liší: Krejčí používá pojmu projevy, Rogers typy, Hulanová formy.

- **Flaming** (provokování) Tímto pojmem se označuje nepřátelská diskuse mezi uživateli internetu. Prostřednictvím elektronických zpráv se agresori vyjadřují k různým aktuálním tématům reálného světa. Tato komunikace probíhá v diskusních fórech, chatových místnostech a na sociálních sítích (Krejčí, 2010). Cílem útoků je naštvat účastníky diskuze a vyprovokovat hádku (Hulanová, 2012).

- **Harrasement** (obtěžování) Opakovaným nežádoucím telefonováním, prozváněním a rozesíláním urážlivých a útočných zpráv se agresor snaží oběti znepríjemňovat život.
- **Kyberstalking** (pronásledování) je poměrně nový pojem, kterým se v posledních letech zabývá řada odborníků různých oborů – psychologie, psychiatrie a kriminologie. Výrazu stalking se ponechává jeho původní anglický název, do českého jazyka se zpravidla nepřekládá. „Kyberstalking je opakované obtěžující a výhružné chování prostřednictvím internetu nebo jiných elektronických prostředků komunikace“. Tyto informační a komunikační technologie jsou zneužívány k pronásledování jiné osoby a toto obtěžující chování se vyznačuje důslednou systematičností a vytrvalostí. Agresor se snaží navázat s obětí nežádoucí kontakt či komunikaci, jeho jednání bývá plné hrozeb fyzického násilí, vzbuzování strachu a zastrašování. Důvodem může být např. pomsta za neopětovanou lásku.
- **Denigration** (pomlouvání) je zveřejňování a rozšiřování nepravdivých, lživých, urážlivých a ponižujících informací o oběti v kyberprostoru. Tímto chováním se útočník snaží poškodit její pověst a narušit jí vztahy s okolím (Krejčí, 2010).
- **Impersonation** (krádež identity) Díky získanému heslu je agresor schopen se nabourat do cizího elektronického účtu a ten zneužít tím, že pod jménem oběti rozesílá zprávy s nevhodným obsahem, zveřejňuje lživé informace o majiteli účtu, nebo jinak manipuluje s jeho profilem.
- **Outing** - zveřejňování cizího tajemství. Prostřednictvím technologií se zveřejňují či přeposílají intimní, citlivé a ztrapňující materiály o oběti. Útočník předstírá, že má o oběť zájem, lichotí a chválí ji, nadbíhá ji, aby si získal její důvěru. Oběť materiál „zdánlivému příteli“ následně sama poskytne, nebo jej útočník zcizí, např. z mobilu oběti, případně ho i sám vytvoří (Krejčí, 2010).
- **Exclusion** (vyloučení) Podstatou této formy kyberšikany je záměrné vyloučení konkrétní osoby z on-line skupiny (Krejčí, 2010).
- **Happy slapping** Krejčí a Hulanová doplňují seznam forem kyberšikany o tzv. happy slapping („zdařilé a spokojené fackování“, termín rovněž není překládán). Poprvé se objevil v roce 2005 v Anglii. Jedná se o nečekané fyzické napadení, často i neznámé osoby (např. kolemjdoucích, spolucestujících, spolupacientů

apod.). Tento útok je po celou dobu natáčen na mobil a poté zveřejněn na internetu. Aktéry jsou většinou skupinky mladých lidí, obvykle teenagerů. Následkem rozšíření přikročily některé státy k trestním postihům za toto chování. Díky stoupajícímu nebezpečí těchto napadení se některé státy rozhodly pracovat na zákonných opatřeních (Krejčí, 2010; Hulanová, 2012).

- **Kybergrooming** je specifický druh psychické manipulace, uskutečňované prostřednictvím internetu či mobilních telefonů. Chatovací místnosti umožňují seznámení on-line uživatelů z celého světa. Využití internetu je prakticky neomezené a pachatelé kybergroomingu mají pro svoji činnost široké možnosti k výběru oběti, na míru podle potřeb a představ (Krčmářová, 2012). Pachatelovým cílem je snaha vytvořit a získat důvěru dítěte nebo dospívajícího, postupně ho přimět ke schůzce v reálném světě a následně pohlavně zneužít. Kybergroomer mnohdy vyžaduje od své oběti, aby pozorovaně sdílelo prostřednictvím počítačové kamery jeho sexuální uspokojování či se ho samo účastnilo. Tato první „fáze“ kybergroomingu, jež se uskutečňuje přes internet, předchází následnému spáchání trestného činu, jako je znásilnění, distribuce dětské pornografie, fyzické násilí na oběti a v nejhorším případě ten nejzávažnější zločin, a to vražda dítěte. Ze strany pachatele to bývá velmi rafinovaný způsob jednání. Kybergroomer se k oběti chová velice laskavě, mile, vyjadřuje jí podporu, lásku a oddanost, opěťovaně jí lichotí. Oběti nabízí dary či peníze. Dítě se pak mylně domnívá, že potkalo toho „pravého“ přítele, který mu rozumí, má o něj zájem (Krčmářová, 2012). Kybergrooming se nejčastěji odehrává, kromě již zmíněných veřejných chatovacích místností, také na různých internetových seznamkách (Hulanová, 2012). Kybergroomer dokáže být velice trpělivý, je schopen se svou budoucí obětí komunikovat i měsíce, dokonce i déle, dokud nedosáhne potřebné důvěry a připravenosti na osobní setkání. Obětí kybergroomingu se stávají zejména děti ve věku 11-17 let (častěji dívky než chlapci), které dosud nemají tolik sociálních a životních zkušeností a jsou mnohem důvěřivější než dospělí jedinci, tudíž jsou pro útočníky snáze zmanipulovatelné a obtížněji rozpoznají, že se může jednat o rizikovou komunikaci. Dále se obětí kybergroomingu stávají typy dětí, jimž chybí jistá emocionální stimulace – hledají někoho, kdo by jim nahradil rodiče a citově je

podpořil. Chce se jí co nejvíce přiblížit a vytvořit tak iluzi, aby si k němu dítě vytvořilo pevný vztah a bralo ho jako přítele. Některé záležitosti, které spolu řeší, mohou být velmi citlivé a choulostivé. Pachatel se nevyhýbá dítěti posílat pornografické materiály. Už v této fázi agresor často získá od oběti e-mailovou adresu, číslo mobilního telefonu, adresu jejího bydliště či školy, kterou navštěvuje (Hulanová, 2012; Krčmářová, 2012). Druhá etapa se vyznačuje tím, že kybergroomer posiluje kamarádský vztah - kupuje dítěti různé dárky, dává mu peníze bez konkrétní příčiny – tzv. dítě podplácí (Krčmářová, 2012). Ve třetí fázi dochází k vytvoření citové závislosti oběti na pachateli. Již jsou mu známá všechna skrytá přání a tajemství dítěte, a tak osoba agresora začíná mít nad dětským uživatelem absolutní moc. Dítě už je natolik zmanipulované, že kybergroomerovi plně důvěřuje a stává se pro něj nejlepším a nepostradatelným přítelem (Krčmářová, 2012). Předposlední etapa je fází intimního vztahu, kdy probíhá on-line konverzace sexuálního charakteru za účelem sexuálního vzrušení – tzv. kybersex (Krčmářová, 2012). Poslední fází je osobní setkání a následné sexuální obtěžování a zneužití dítěte (Hulanová, 2012).

2.4 Osobnostní profil útočníka a oběti

Agresor klasické šikany bývá jedinec, který je fyzicky i sociálně silný. U kyberšikany tomu tak být nemusí. Zde se agresorem stává jedinec, který je silný v informačních technologiích (Rogers, 2011). Cíle agresora však bývají stejné, aby oběť byla vyděšená, ponižená nebo zraněná. V kyberšikaně má agresor k dispozici jiné, zákeřnější zbraně k ubližování oběti a těmi jsou informační a komunikační technologie. V tomto prostředí nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle ani na postavení ve skupině (Černá, A., 2013). Agresor si může vytvořit vlastní, novou virtuální identitu, která se od skutečné může velmi lišit. V případech kyberšikany bývá agresorem jedinec, který je v tomto prostředí zbláhý a má určité znalosti. Kyberšikaně také nahrává anonymita internetového prostředí. Oběť agresora nemusí nikdy poznat, ale platí i v opačném případě, agresor nemusí poznat svou oběť.

Stejně jako u klasické šikany i zde agresory můžeme přiřadit k určitému typu.

- „Pomstychtivý andílek“ nevidí sám sebe jako agresora, ale jako člověka, který napravuje to špatné kolem sebe. Chrání sebe i své okolí před padouchem, který trpí zaslouženě. V mnoha případech tento agresor zažil kyberšikanu nebo klasickou šikanu.
- „Bažící po moci“ chtějí ovládat druhé pomocí strachu, dokazovat svoji sílu a autoritu. Tito agresori uvítají přítomnost publika. Tím, co dělají, se často chlubí a chtějí vyvolat zpětnou reakci. Své útoky stupňují tak dlouho, dokud se jim této zpětné reakce nedostane. I tento typ agresora často bývá obětí klasické šikany. V kyberprostoru mu nahrává anonymita a to, že svojí oběť nikdy nepozná osobně. Jako další znaky tohoto kyberagresora jsou technické dovednosti a to, že si málokdy uvědomuje závažnost svých činů. Můžeme ho označit jako nejnebezpečnější ze všech typů kyberagresorů (Kabeš, 2013).
- „Sprosté holky“ - typickými agresory jsou v tomto případě znuděné a zábavu hledající dívky. Jejich nejčastějšími oběťmi jsou jiná děvčata, ale i chlapci. Kyberšikanují ve skupině a potřebují publikum. Pokud ve své činnosti nenajdou očekávanou zábavu, se šikanou skončí.
- „Neúmyslný kyberagresor“ si neuvědomuje, že by mohl být agresorem. Motivem jim bývají slova „můžu“ a „legrace“. Vystupují pod cizí identitou a posílají typické

šikanující zprávy jako odpovědi na zprávy, které je pohoršily nebo se díky nim cítí zraněni. Odpovídají bez rozmyslu, ve vzteku, či když jsou frustrováni a nepřemýšlejí o následcích. Pokud jsou vypátráni a označeni za agresora, bývají tím velmi překvapeni (Vašutová, 2010).

Obětí ale i agresorem se může stát kdokoliv. V kyberšikaně nezáleží na fyzické zdatnosti, síle a sociální zdatnosti. Vyšší riziko hrozí dětem, které jsou v dnešní době na počítačích a mobilních telefonech závislé (Vágnerová, 2011).

Jako rizikové se hodnotí online skupiny, kde se mohou sdružovat osoby s rizikovým chováním, extrémistické skupiny, gangy. Oběť kyberšikany může být například vybrána i náhodně zvoleným telefonním číslem. Častěji se obětí kyberšikany stávají dívky než chlapci (Vašutová, 2010).

2.5 Dopady kyberšikany

Důsledky kyberšikany jsou srovnávány s důsledky nepřímé formy tradiční šikany. (Vašutová, 2010). Podstata je stejná, nepřímá forma tradiční šikany i kyberšikana se dějí záměrně, opakovaně, zahrnují psychické násilí, včetně symbolické agrese. Nepůsobí fyzickou bolest, modřiny a neteče při nich krev. Způsobují ale psychické rány, které nejsou vidět a která se obtížně léčí (Kolář, 2011).

2.6 Prevence kyberšikany

„Nejúčinnější ochranou před kyberšikanou je se jí vyhnout“.

Aby došlo k minimalizaci kyberšikany je třeba znát jednotlivé zásady, které mohou přispět právě k prevenci tohoto sociálně patologického jevu. Níže je popsáno několik pravidel, které tomu značnou mírou přispívají a jsou považovány za účinnou prevenci kyberšikany.

- Respektování ostatních uživatelů
- Nedůvěřivost
- Ochrana citlivých informací
- Seznámení s pravidly chatu nebo diskuse
- Seznámení s riziky elektronické komunikace

Jan Muller, spoluautor nové monografie o bezpečnosti na síti zformuloval následující digitální desatero (Dočekal, D. et al. Dítě v síti. Mladá fronta 2019), jež se obrací jak k dětem, dospívajícím, tak jejich rodičům:

1.

Nenechme děti mobilům, tabletům, sociálním sítím a hrám napospas. Nenechme je zkrátka v síti o samotě. Jsou pod silným tlakem nejbohatších firem světa, aby byly bez ustání online.

2.

Pouhé zákazy mobilů nic neřeší. Musíme děti v digitální džungli držet za ruku a ukazovat na nebezpečí. To vyžaduje pochopit, co mají na sítích nebo na hrách rády a proč.

3.

Čím méně budou děti na mobilech, tím lépe. Optimální čas online pro různý věk dítěte nicméně nelze stanovit. Záleží více na tom, co dítě na internetu dělá, než jak dlouho.

4.

Závislost na mobilech je především známkou toho, že něco nefunguje v rodině. Není-li dítě „připojeno“ láskou svých nejbližších k vlastní rodině, hledá chybějící blízkost na síti.

5.

Budte s dětmi na síti alespoň občas společně. Hrajte hry, sledujte influencery, prohlížejte fotky a pomáhejte jim pochopit, co z toho je přetvářka, co nevinná zábava a co může být naopak nebezpečné.

6.

Dbejte na to, aby děti trávily dostatek času offline, ideálně v přírodě. Aby nezapomněly jen tak lelkovat, což je mimořádně zdravé. Aby se „nepřejídaly“ informacemi.

7.

České školství nezvládá digitální revoluci a téměř nic děti o technologiích nenaučí. Rodiče to musí dohnat sami a snažit se o změnu ve škole, kam jejich dítě chodí.

8.

Mobily školákům kradou spánek. Ujistěte se, že mobil nemají u sebe, když usínají, protože mají tendenci jej kontrolovat dlouho do noci. Mají strach, aby o něco nového nepřišli.

9.

Výzkumy o škodlivosti elektromagnetického záření jsou velmi znepokojivé. Vypínejte na noc wi-fi, uchte děti dávat si mobil do režimu letadlo a hlavně co nejvíc chodte ven, do přírody.

10.

Děti se potřebují na síti vyznat. Učme je, jak odlišit podstatné od balastu, jak poznat fake news, je se bránit proti kyberšikaně, jak pracovat s hesly. A že i ve světě online se musí dodržovat pravidla slušného chování.

Dalším doporučením k bezpečnému pohybu na síti je správné nastavení hesla. To by mělo být složité, v kombinaci číslic, malých a velkých písmen, znaků, nesmí být snadno uhodnutelné nebo odvoditelné. Jedno heslo se smí použít pouze pro jednu službu. Hesla bychom si neměli nikam zapisovat nebo ukazovat, aby nebyla zneužita. Neměli bychom je ukládat na veřejných místech, jako jsou knihovny, internetové kavárny nebo nezabezpečené wifi prostředí (např. wifi ve vlaku).

Každé heslo by mělo mít minimálně 8 znaků v kombinaci malá - velká písmena, číslice a znaky. Je jednoduchý způsob, jak si vytvořit složité a přitom zapamatovatelné heslo. Příkladem jsou doporučení D. Dočekala v publikaci *Dítě v síti*: Použít větu

z oblíbené písně nebo knihy, citát z filmu, významná slova, která dávají význam jen uživateli, první písmena z oblíbené věty.

2.7 Srovnání šikany a kyberšikany

Šikana a kyberšikana mají za účel ubližovat druhým. U obou těchto patologických jevů nacházíme velké množství společných znaků, ale také mnohé odlišnosti, ať už jde o ty, jež jsou každému patrné, nebo ty, jež si běžně neuvědomujeme.

Obě tyto formy jsou dělány opakovaně, záměrně, skrývají v sobě psychické násilí, včetně symbolické agrese. Způsobují oběti psychická traumata. Narušují identitu člověka, oběť se cítí ponížene a bezvýznamně. Prožívá jak virtuální, tak i skutečnou exkomunikaci ze společenství, do kterého patří. Problémy při odhalování a léčbě kyberšikany souvisejí s jejími odlišnostmi od tradiční šikany. Podstata a řada mechanismů jsou společné pro oba tyto sociálně patologické jevy. Nicméně mezi nimi existuje rozdíl (Rogers, 2011, s.8):

Specifické znaky, kterými se kyberšikana liší od klasické formy šikany jsou (Dočekal et al., 2019):

- *Anonymita útočníků*
- *Profil útočníků a profil obětí*
- *Odlišnost místa a času útoků*
- *Široké publikum a rychlé šíření*
- *Opakované zraňování*
- *Neúmyslné případy kyberšikany*

2.8 Shrnutí teoretické části

Sociální sítě (socnety) jsou v současné době užívány dětmi zhruba od 4. třídy základní školy a jde o masově rozšířený fenomén. Oblíbenost jednotlivých sítí se mění v čase – ještě před několika lety byl nejoblíbenějším Facebook, v roce 2018 se jí stal Instagram (Dočekal et al., 2019, Kartous, 2019).

Sociální sítě existují zhruba 15 let a jejich používání strmě stoupá. Dospívající na nich mají svůj prostor (profil, účet), nahrávají videa, umísťují odkazy, píšou kratší i delší příspěvky. Dělají to proto, že jsou tak v kontaktu s dalšími lidmi, kteří dělají totéž. Sdílejí informace, sledují influencery a obměňují okruh lidí, s nimiž jsou ve virtuálním kontaktu.

Pozitiva, jež komunikace a sdílení na sociálních sítích jednotlivcům přinášejí, mají i odvrácenou stranu, již představují různé formy zneužití, činnosti haterů, ale i okolí, s nímž jsou uživatelé v reálném nebo virtuálním kontaktu. Jednou z možných forem je kyberšikana, jíž je věnována stále intenzivnější pozornost.

Odborníci z oblasti psychologie, pedagogiky a dalších oborů se v odborných publikacích shodují v tom, že jí lze čelit obezřetností při chování na internetu a sociálních sítích. Většina dospívajících má přístup k internetu doma, ve škole, na cestách, v mobilních zařízeních, velká část populace žije internetovým životem, sdílí část svého života s ostatními. Za prevenci kyberšikany lze považovat občasný datový detox, omezení sdílení soukromého života na internetu a sociálních sítích.

II. Empirická část

3. Výzkumné šetření

3.1 Cíl výzkumného šetření, výzkumné otázky

V teoretické části jsem shromáždila údaje z odborné literatury, zabývající se problematikou šikany a kyberšikany, jejich výskytu, osobnostních profilů agresorů a obětí, motivací šikanovat a také dopady kyberšikany a její prevence.

Empirické šetření bylo realizováno v prostředí gymnázia. Jeho cílem bylo zjistit, do jaké míry jsou studující seznámeni s pojmy šikana a kyberšikana (informovanost žáků), jakou mají s těmito jevy osobní zkušenost (výskyt kyberšikany v daném prostředí), jaké jsou jejich názory na příčiny vzniku tohoto chování (motivace ke kyberšikaně) a na možnosti, jak se mu postavit (reakce na kyberšikanu).

Výzkumné otázky, na něž jsem alespoň zčásti chtěla najít odpovědi, lze vymezit takto:

- Jak chápou účastníci šetření pojmy šikana a kyberšikana?
- Do jaké míry se shodují v chápání rozdílů mezi oběma pojmy?
- Jaká je osobní zkušenost s výskytem šikany v prostředí školy?
- Byli sami šikanováni?
- Šikanovali sami někoho?
- Jaké je motivační pozadí takového chování?
- Co by poradili účastníci výzkumné sondy svým kamarádům, kdyby se stali obětí kyberšikany?

3.2 Hypotézy

K výzkumným otázkám jsem formulovala hypotézy, jež by měly být na základě analýzy získaných dat verifikovány. Hypotéza zjednodušeně představuje vztah dvou veličin, tedy dvou proměnných, které chceme zkoumat. Níže jsou uvedené konkretizované hypotézy:

H1: Většina dotazovaných žáků rozumí pojmu kyberšikana.

H2: Většina dotazovaných žáků uvedla, že se nestala obětí kyberšikany ani se nesešla s agresorem

H3: Většina dotazovaných žáků, uvedla jako důvod k šikanování touhu se bavit

H4: Většina dotazovaných žáků uvedla, že by případnou kyberšikanu ignorovala.

3.3 Metoda sběru dat, popis výzkumného vzorku

Jako metodu sběru dat jsem použila anonymní dotazník, jehož plné znění je uvedeno v příloze bakalářské práce. Dotazník jsme osobně rozdala na gymnáziu po schválení vedením školy, sběru dat se zúčastnili žáci 1. a 4. ročníku, šetření proběhlo v 1. polovině října 2019. Dotazník vyplnilo celkem 87 žáků z obou ročníků. Všichni dotazovaní byli seznámeni s faktem, že šetření bude anonymní. Výzkumné sondy se zúčastnilo 35 chlapců a 52 dívek.

3.4 Výsledky dotazníkového šetření

Do úvodní části dotazníku byly zařazeny identifikační položky, týkající se zkoumaného vzorku respondentů – viz tabulka 1.

Tabulka č. 1

Rozdělení chlapců a dívek podle ročníků.

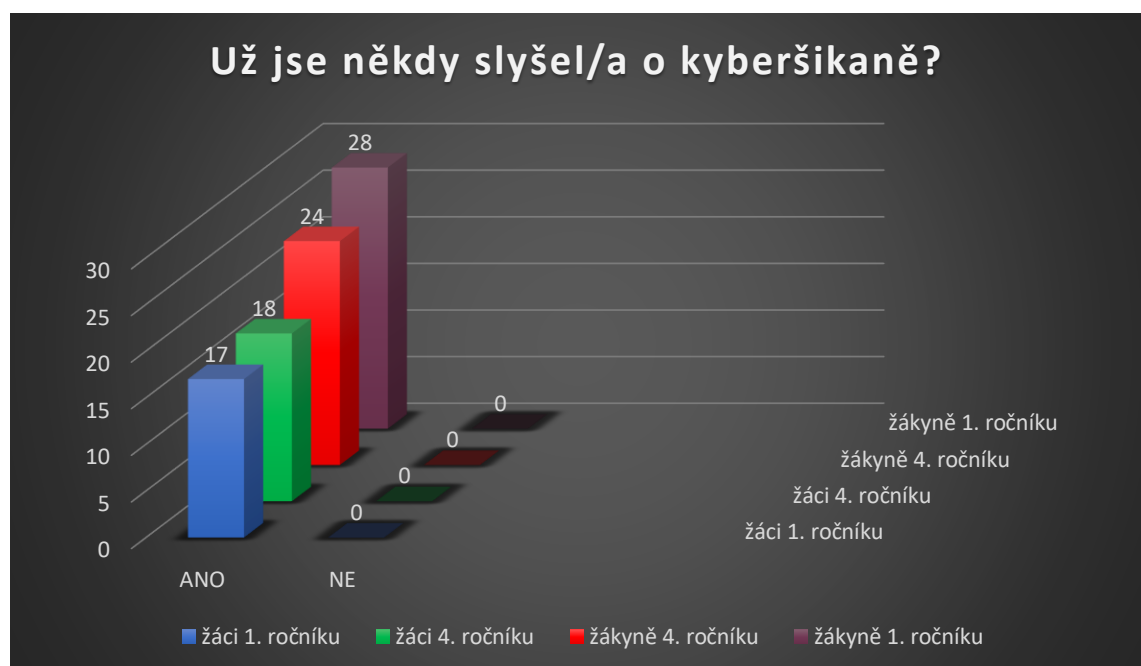
Jsem	Ročník / Věk		
	celkem	1.ročník (15-17 let)	4.ročník (18-21 let)
Chlapec	35	18	17
dívka	52	28	24

Pro ověření hypotézy H1 byly zformulovány položky, označené čísly: 4, 5, 6, 7, 8.

Otázka 4: Už jste někdy slyšel(a) o kyberšikaně?

Všichni dotazovaní respondenti odpověděli na tuto otázku shodně kladně, lze tedy předpokládat, že kyberšikana není pro respondenty neznámý pojem. Další otázka po respondentech následně chtěla bližší vymezení pojmu.

Graf č. 1 k otázce č. 4

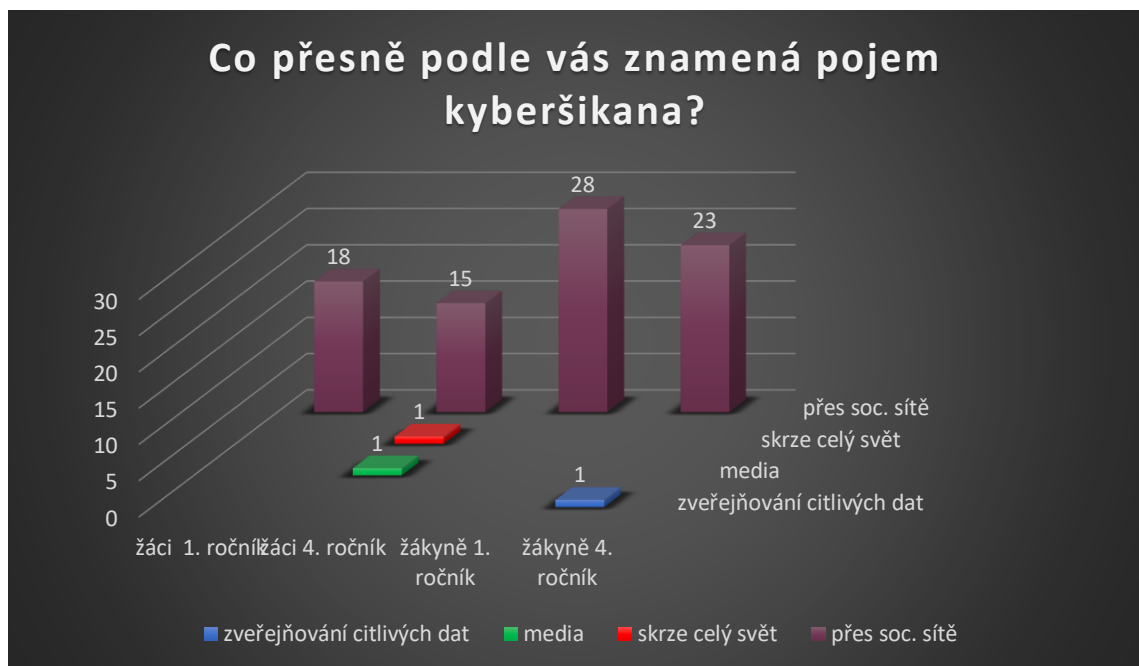

Otázka č. 6: Co přesně podle vás znamená pojem kyberšikana?

Dotazovaní žáci zastávali většinou názor, že v případě kyberšikany dochází k záměrnému poškozování druhých lidí prostřednictvím sociálních sítí, ostatní odpovědi byly zastoupeny jen u jednotlivců s tím, že někdy volili neobratné vyjádření („skrze celý svět“).

Graf č. 2 k otázce č. 6: Co přesně podle Vás znamená pojem kyberšikana?

Otázka č.7: Jsou pro Vás šikana a kyberšikana pojmy, označující rozdílné jevy?

Následující otázka byla určena k potvrzení toho, zda dotazovaní žáci vnímají rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. Až na jednu výjimku odpověděli respondenti kladně. Další otázkou jsme si chtěli ověřit, zda tomu je skutečně tak, a požádali jsme proto žáky, aby uvedli příklady šikany a kyberšikany.

Graf č. 3 k otázce č. 7: Jsou pro Vás šikana a kyberšikana pojmy, označující rozdílné jevy?

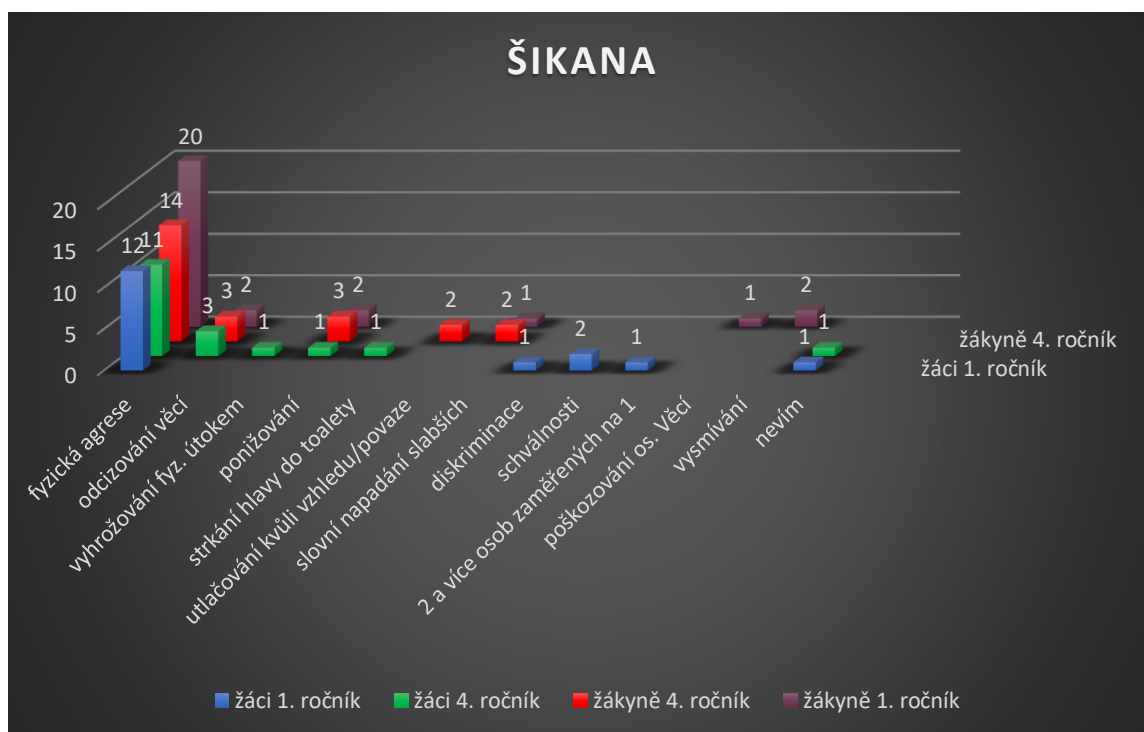

Otázka . 8: Napište alespoň od každého typu 1 příklad.

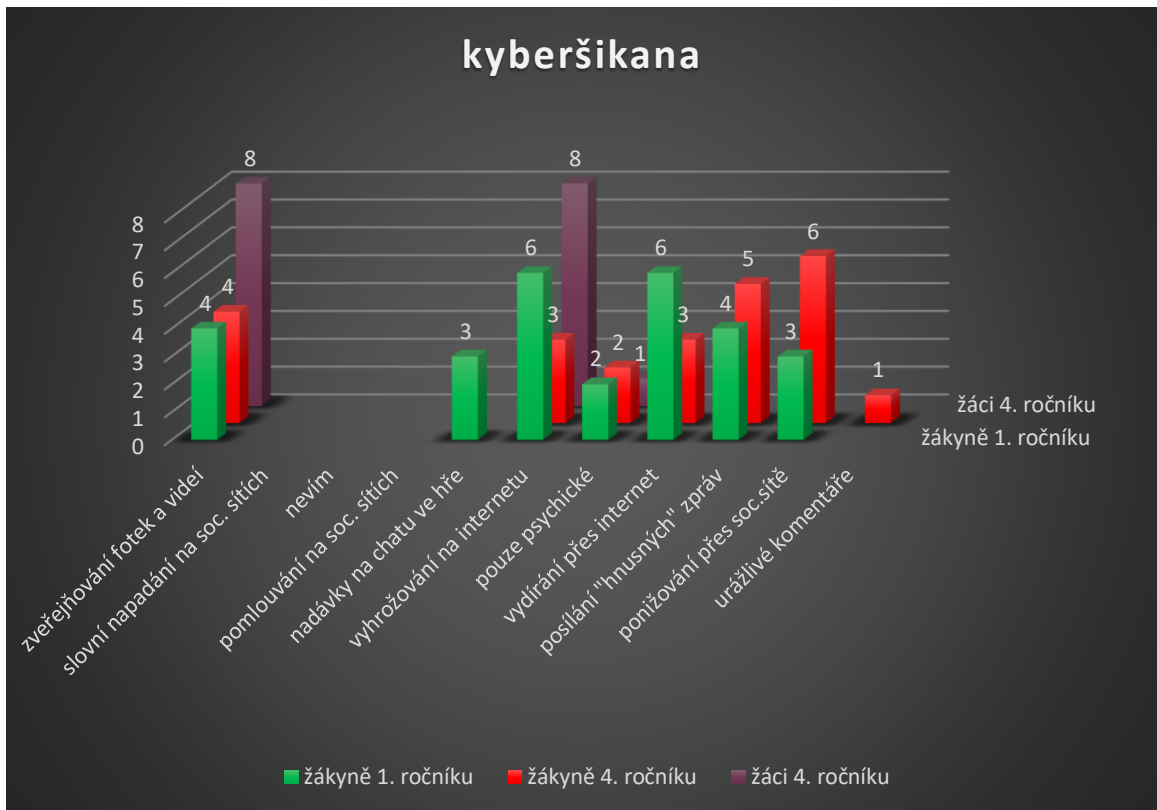
Co je to šikana?

Většina dotazovaných (57 respondentů) chápe pojem šikana jako *fyzickou agresi*, (jeden žák uvedl, že ji chápe jako *vyhrožování fyzickým násilím*. 8 žáků si představuje šikanu jako *odcizování věcí*. Dalších 6 žáků chápe šikanu jako *ponižování*. Některé odpovědi se vyskytly v jednotkách případů, např. *strkání hlavy do toalety* (1), *posmívání se kvůli vzhledu či povaze* (2), *slovní napadání slabších* (3), *diskriminace* (1), apod. Některé odpovědi byly významově téměř identické, dva žáci na otázku neodpověděli.

Graf č. 4 a 5 k otázce č. 8: Napište alespoň od každého typu 1 příklad.

Při konkretizaci představ, co spadá pod pojem kyberšikana bylo nejčastější odpovědí respondentů *zveřejňování fotek a videí (21)*, *vyhrožování na internetu (18)*, *vydírání přes internet (10)*, *psaní „hnusných“ zpráv (9)*, méně častou odpovědí *slovní napadání na soc. sítích (2)*, *pomlouvání na soc. sítích (2)*, *nadávky na chatu ve hře (5)*, *urážlivé komentáře (1)*. Některé odpovědi lze považovat za synonyma.

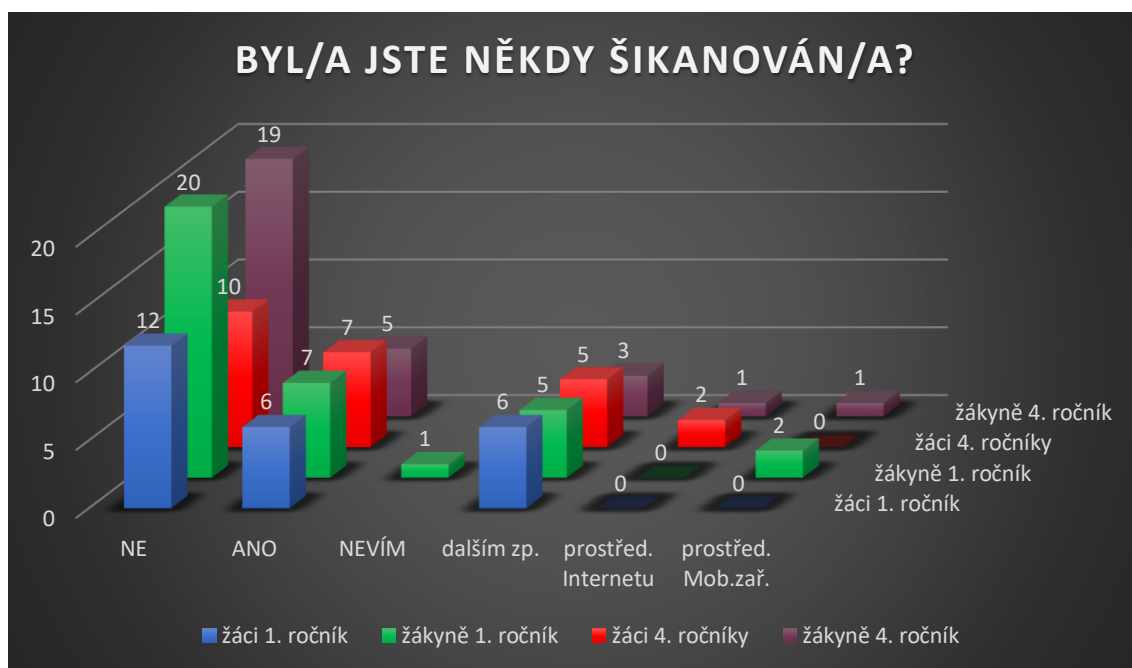
K ověření hypotézy H2 (Většina dotazovaných žáků uvedla, že se nestala obětí kyberšikany ani se nesetkala s agresorem) bylo použito položek, které jsou uvedené pod čísly: 9, 10, 14, 16. Jednotlivé položky se zaměřily na zkušenosti respondentů s kyberšikanou, jejími formami a s osobností šikanéra.

Položka číslo 9 (*Byl(a) jste někdy šikanován?*) zjišťovala osobní zkušenost s šikanou: 25 žáků z obou ročníků odpovědělo kladně a 61 záporně. V jednom případě byla uvedena odpověď „nevím“. Většina dotazovaných žáků tedy deklarovala, že se s šikanou nesetkala.

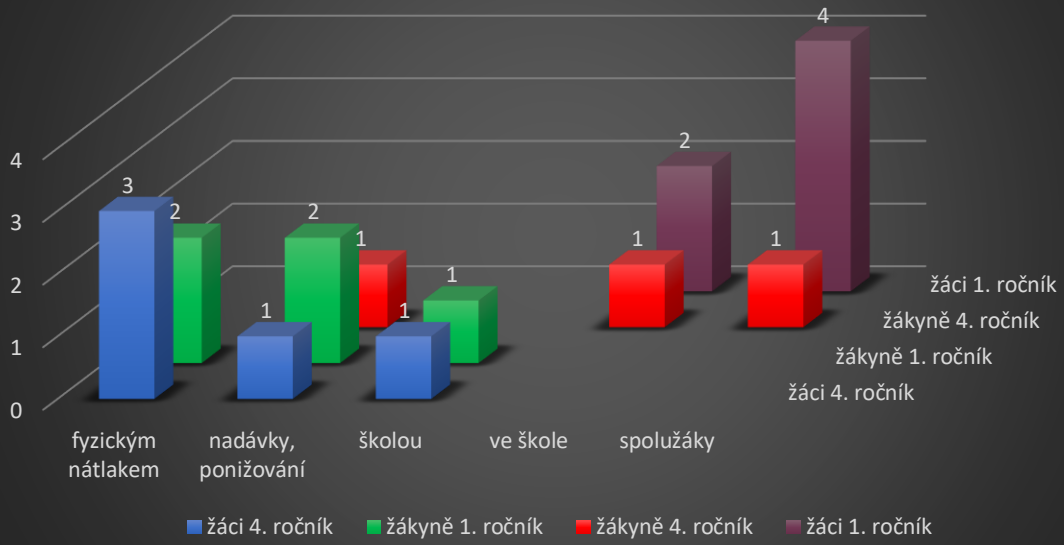
Respondenti, kteří odpověděli kladně, pokračovali dále v odpovědích na navazující položku, o jaký druh kyberšikany šlo, viz níže příslušný graf. Podle odpovědí žáků probíhala kyberšikana prostřednictvím mobilů, sociálních sítí, šlo většinou o nátlak, ponižování a nadávky.

Položka č. 10 zjišťovala, jaké byly reakce žáků na šikanu. Osobní zkušenost s kyberšikanou deklaroval relativně nízký počet žáků a také spektrum reakcí na ni bylo úzké. Část žáků se agresorovi postavila, část šikanu ignorovala, část ji řešila prostřednictvím rodičů. Ve třech případech však došlo k radikálnímu řešení – přestupu na jinou školu.

Grafy č. 6 a 7 k otázce č. 9: *Byl(a) jste někdy šikanován/a?*

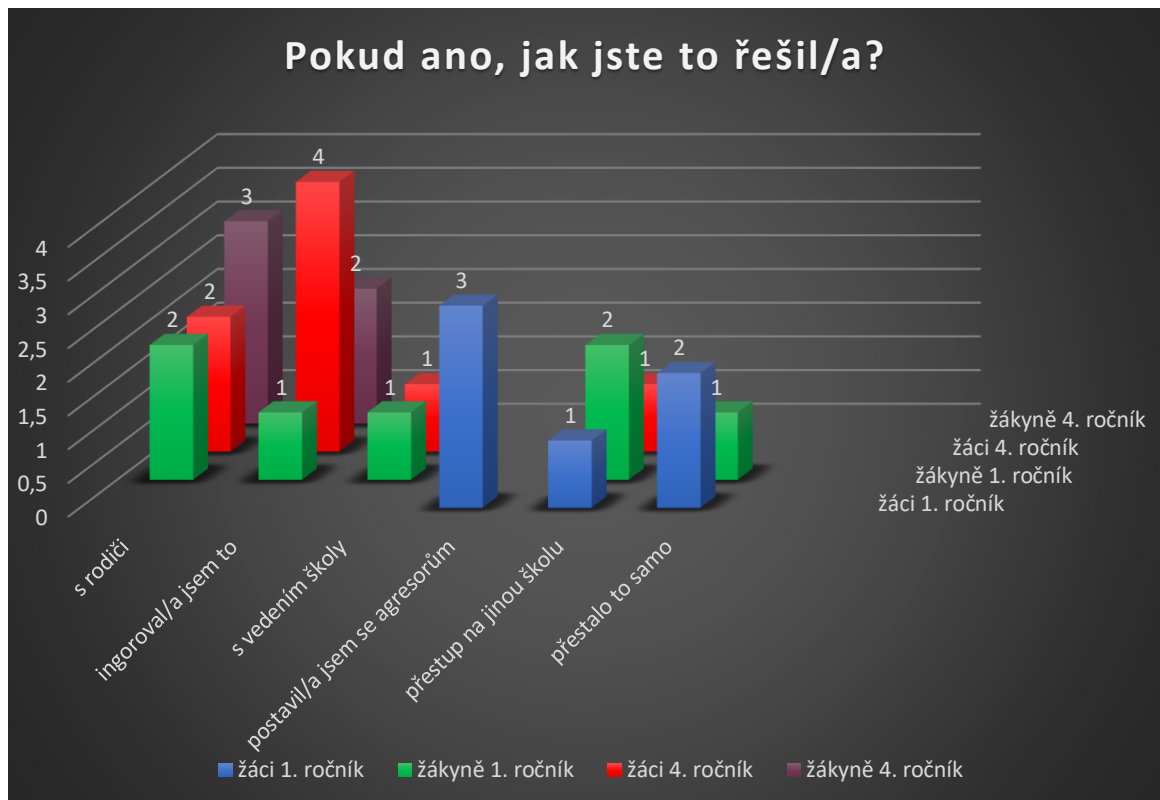
další způsob:

Otázka č. 10: Pokud jste se s kyberšikanou setkal(a), jak jste to řešil(a)?

Na tuto otázku odpovědělo 25 respondentů těmito výroky: *řešil(a) jsem to s rodiči* (7), *ignoroval(a) jsem to* (7), *postavil(a) jsem se agresorovi* (3), *řešil(a) jsem to s vedením školy* (2), *změnil(a) jsem typ školy* (1), *přestoupil(a) jsem na jinou školu* (3), *přestalo to samo* (3)

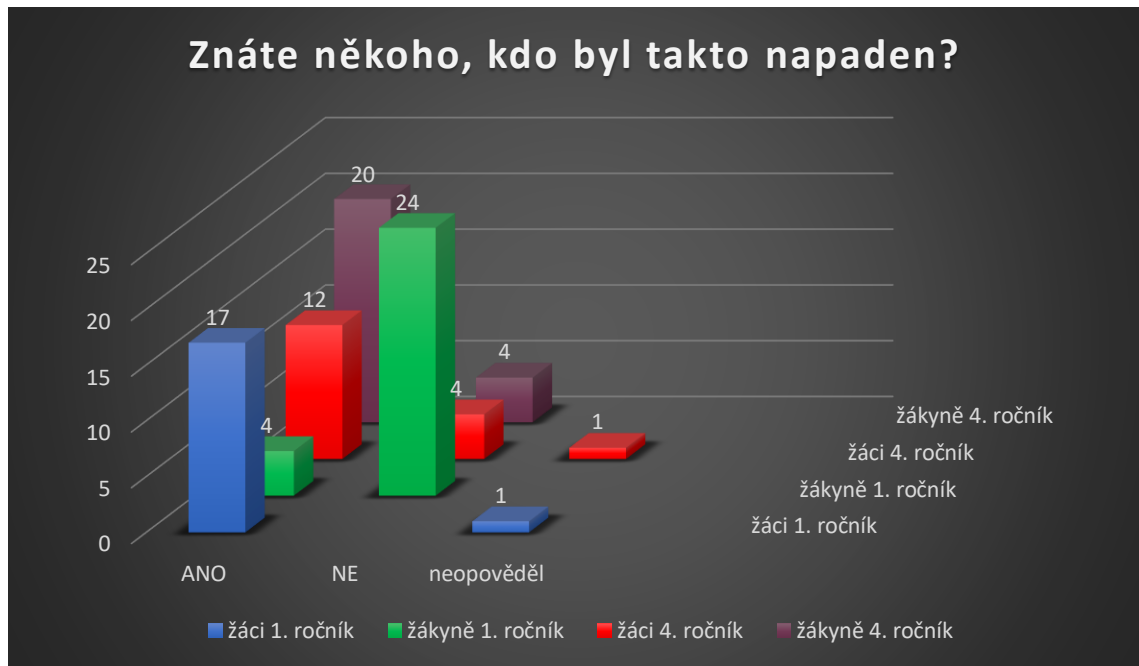
Graf č. 8 k otázce č. 10: Pokud ANO, jak jste to řešil/a?

Otázka č. 14: Znáte někoho, kdo byl takto napaden?

Na tuto uzavřenou otázku odpovědělo 85 dotazovaných, 2 neodpověděli. 53 odpovědí bylo kladných, 32 záporných.

Graf č. 9 k otázce č. 14: Znáte někoho, kdo byl takto napaden?

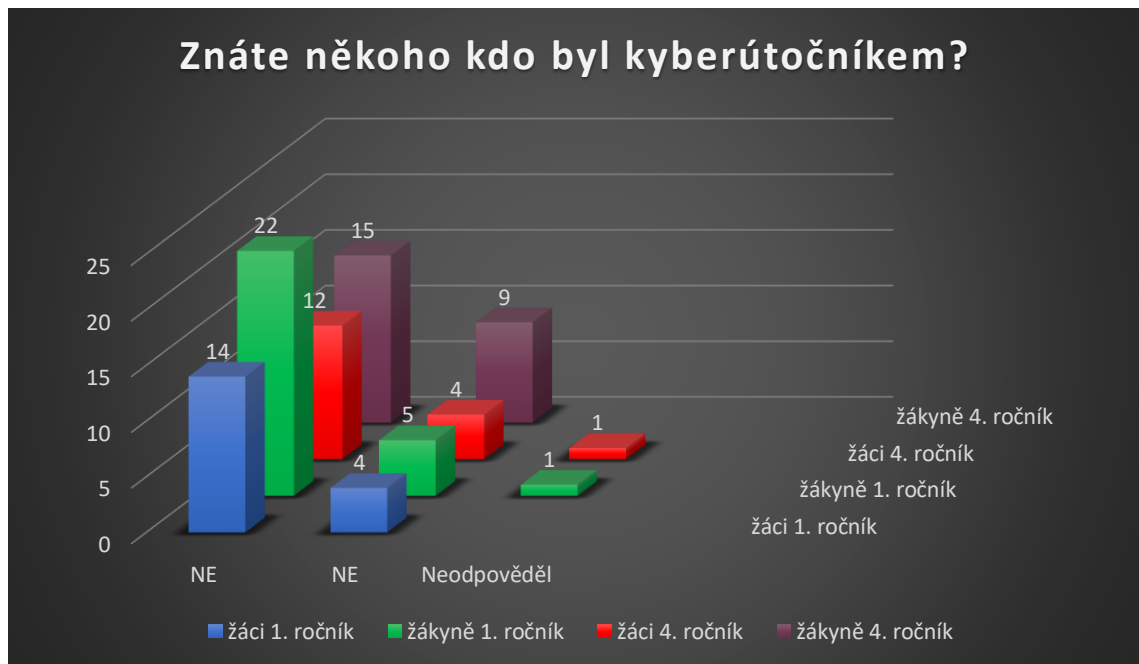

Otázka č. 16: Znáte někoho, kdo byl kyberútočníkem?

Otázka, zjišťující, zda se dotazovaní žáci setkali s agresorem, byla uzavřená a většina žáků odpověděla kladně (63), 22 odpovědělo záporně (22) a dva dotazovaní neodpověděli, podobně jako v předcházející položce.

Graf č. 10 k otázce č. 16: Znáte někoho, kdo byl kyberútočníkem?

Otázky 11, 13 a 17 se vztahovaly k hypotéze H3, týkající se motivace k šikanování. (Většina dotazovaných žáků uvedla jako předpokládaný důvod k šikaně jako touhu se bavit).

Otázka č. 11: Co myslíte, že bylo důvodem kyberšikany?

Na tuto otázku odpovědělo celkem pouze 24 žáků (u 4. ročníku 7 ze 17 žáků, 5 z 24 žákyň, z 1. ročníku odpovědělo 5 žáků z 18 a 7 žákyň z 28). Nejčastěji uváděným motivem byla *zábava* (16 respondentů), *nuda* (11 žáků) *touha ponížit druhého* (10 odpovědí), *závist* (9 respondentů), *nenávisť* 4 odpovědi) a několik izolovaných odpovědí (*malé sebevědomí šikanéra* -1 dotazovaný, *demonstrace síly nad slabším* – 1 dotazovaný, *rasismus* - 2 dotazovaní, *šikana pedagoga* - 1 dotazovaná).

Graf č. 11 k otázce č. 11: Co myslíte, že bylo důvodem kyberšikany?

Následující otázka s nabídnutými odpověďmi zjišťovala názor respondentů na osobnost šikanéra a respondenti mohli volit více odpovědí.

Otázka č. 17: Domníváte se, že šikanérem/kou bývá?

Na tuto otázku odpovědělo více respondentů než u dvou předchozích otázek - 84 žáků ze 4. ročníku všichni žáci a žákyně, z 1. ročníku všichni žáci a 25 žákyně z 28. Někteří respondenti využili možnosti uvést více odpovědí:

Člověk s osobními problémy – 71 respondentů

Člověk, který si neuvědomuje, že dělá něco špatného – 32 dotazovaných

Člověk s negativními povahovými vlastnostmi – odpovědělo 39 dotazovaných

Malé sebevědomí – 3 žákyně

Pocit moci – 4 žákyně

Závist – 4 žákyně

Velké sebevědomí – 3 žákyně

A po jedné odpovědi pak reagovali žáci takto:

Člověk, o kterého se nestarali rodiče

Namyšlenost

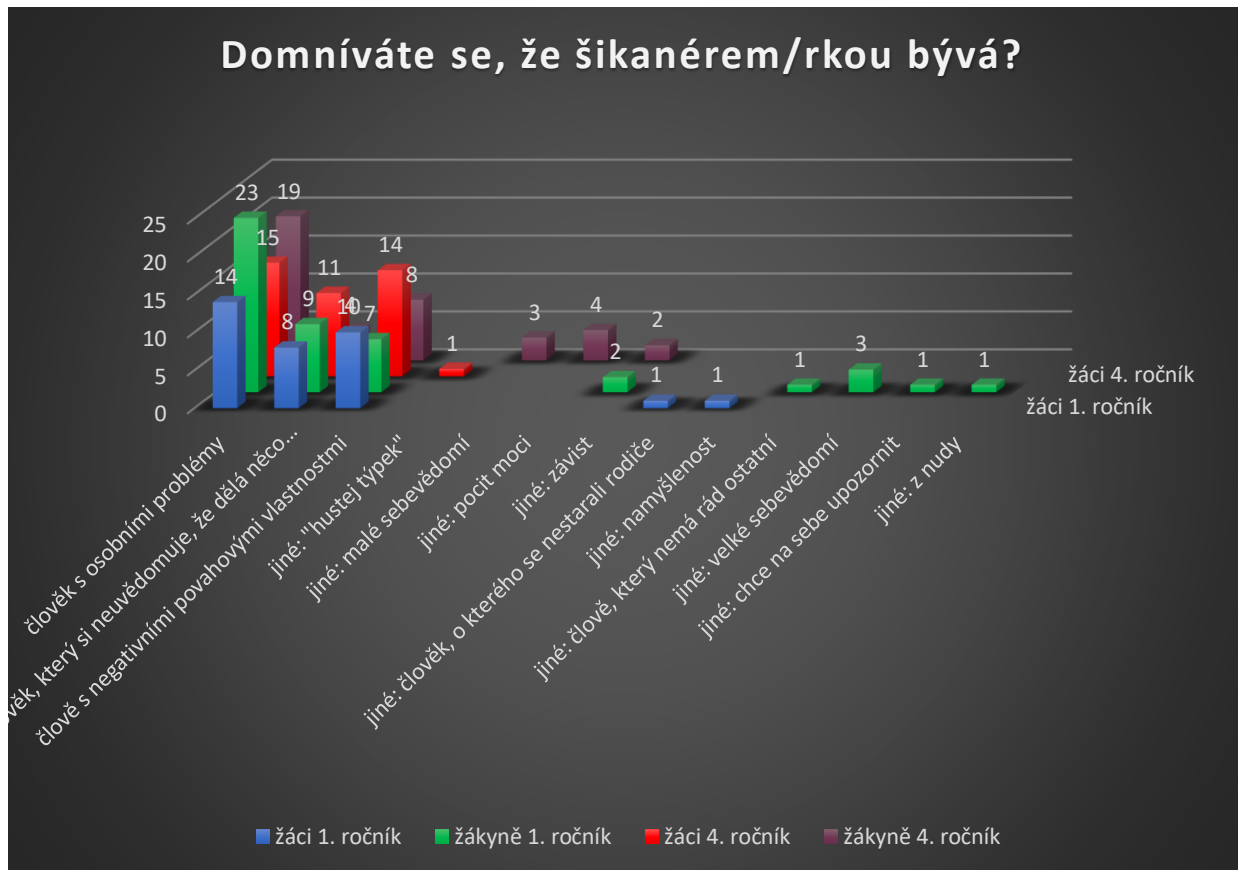
Člověk, který nemá rád ostatní

Člověk, který chce na sebe upozornit

Z nudy

„Hustež týpek“

Graf č. 12 k otázce č. 17: Domníváte se, že šikanérem/rkou bývá?

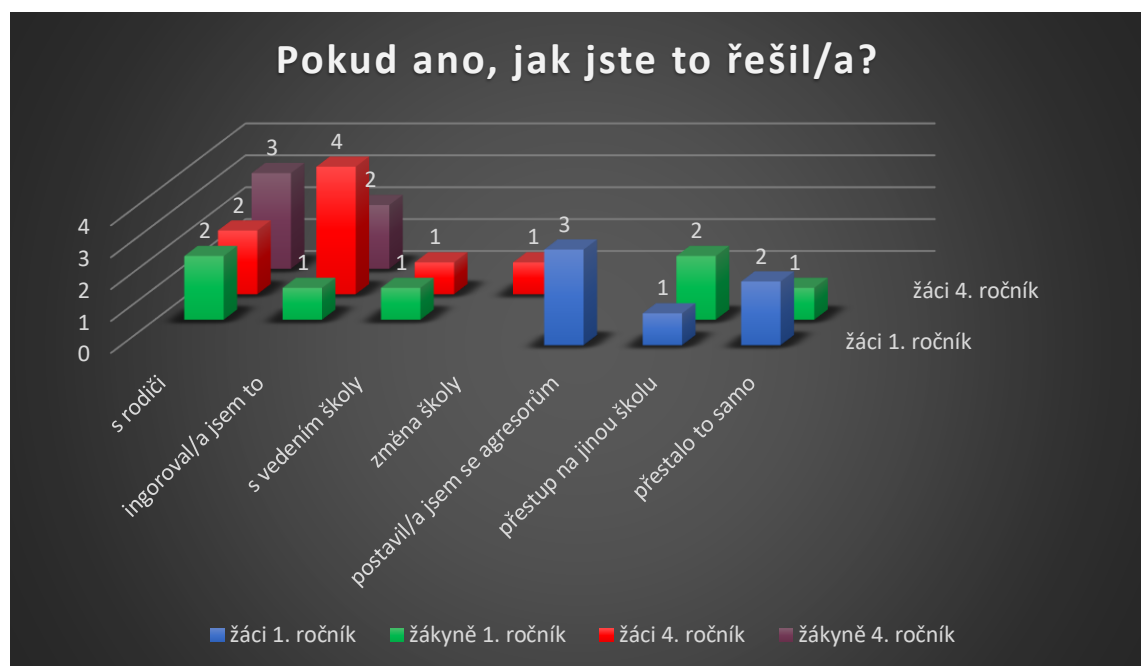
K hypotéze H4 (Většina dotazovaných žáků uvedla, že by případnou kyberšikanu ignorovala) – k této hypotéze jsou přiřazeny otázky č: 10, 12, 15.

Otázka č. 10: Pokud ano, jak jste kyberšikanu řešil/a?

Na tuto otázku odpovědělo 25 dotazovaných z obou ročníků:

- s rodiči by kyberšikanu řešilo 7 žáků,
- kyberšikanu by ignorovalo 7 žáků,
- s vedením školy by kyberšikanu řešili 2 žáci,
- 3 žáci by se agresorovi postavili,
- 3 žáci by přestoupili na jinou školu
- 3 žáci by čekali, až to přejde samo.

Graf č. 13 k otázce č. 10: Pokud ANO, jak jste to řešil/a?

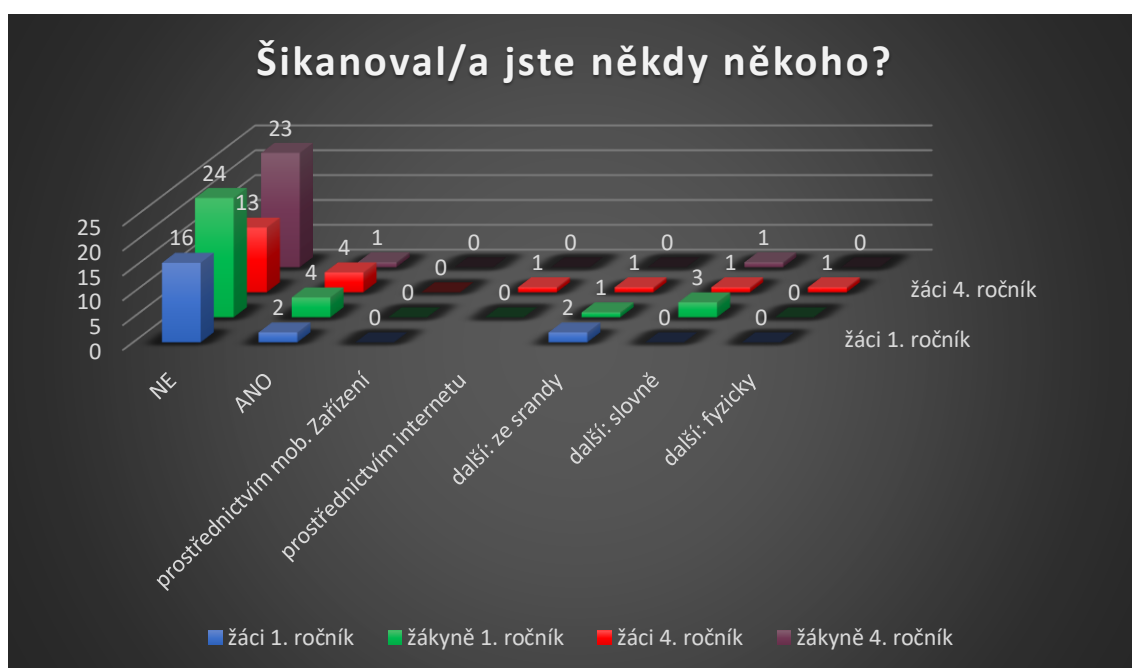
Otázka č. 12: Šikanoval/a jste někdy někoho?

Na otázku kladně odpovědělo 11 dotazovaných žáků a záporně 76 dotazovaných žáků. Dotazovaní měli možnost zaškrtnout nabídnutou odpověď nebo mohli napsat odpověď vlastní. Ze 4. ročníku odpověděli 4 žáci ze 17, a 1 žákyně z 24, u 1. ročníku odpověděli 2 žáci z 18 a 4 žákyně z 28.

Některé odpovědi se vztahovaly ke způsobu šikany, jiné k motivu. V 1 případě byl udán fyzický útok, v 5 případech napadení slovní. Drtivá většina respondentů však deklarovala, že se kyberšikany nedopustila.

Nejčastěji uváděným důvodem byla *zábava* (4 odpovědi), *nenávisť* (3 odpovědi), *nuda* (2 odpovědi), *závist* a *touha ponížít* (vždy 1 odpověď). Ve 3 případech byla uvedena *snaha „jít s davem“* a v 1 případě *osobní účty*.

Graf č. 14 k otázce č. 12: Šikanoval/a jste někdy někoho?

Poslední položka dotazníku se vztahovala k potenciální reakci na kyberšikanu:

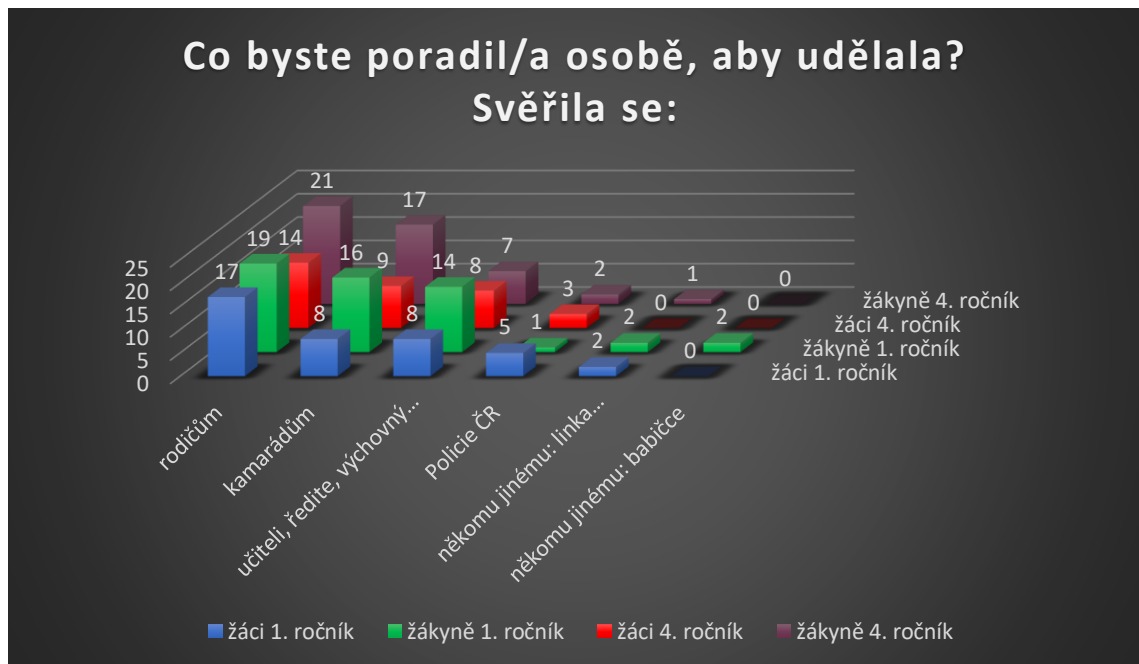
Otázka č. 15 Co byste poradil/a napadené osobě, aby udělala?

Na otázku reagovali respondenti buďto prostřednictvím nabídnuté odpovědi, někteří využili možnosti, zaškrtnout více odpovědí, případně vytvořit vlastní odpověď.

Na tuto otázku odpovědělo celkem všech 87 respondentů.

- svěřit se: rodičům - 71 žáků
- svěřit se: kamarádům - 50 žáků
- svěřit se: učitel, řediteli... 37 žáků
- svěřit se Policii ČR - 11 žáků
- svěřit se Lince bezpečí - 5 žáků
- svěřit se další osobě (babičce) - 2 žákyně

Graf č. 15 k otázce č. 15: Co byste poradil/a napadené osobě, aby udělala ?

Závěr

Cílem empirické části bakalářské práce bylo zjistit míru informovanosti žáků gymnázia o kyberšikaně, o jejím potenciálním výskytu, formách a projevech. Dále nás zajímaly zkušenosti žáků a jejich názory, proč ke kyberšikaně dochází, kdo jsou šikanéři a jaké jsou důvody, proč se ke kyberšikaně uchylují. Podstatným faktorem při řešení tohoto jevu je i reakce šikanovaných, zda na ni reagují a jak. Kvantitativně pojaté empirické šetření pracovalo s anonymním dotazníkem, který byl rozdán žákům v říjnu 2019.

Prostřednictvím prvních položek dotazníku jsem zjišťovala, zda žáci pojem znají a zda vnímají rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. Pokud byla položka dichotomická a žáci odpovídali jednoslovně kladně či záporně, vyjádřili se respondenti souhlasně kladně, tedy že oběma pojmům rozumí a chápou jejich odlišnosti. Pokud ale položka po žácích požadovala, aby uvedli konkrétní příklady šikany a kyberšikany, naznačily jejich odpovědi, že jsou oba pojmy v některých případech chápány sémanticky nejednoznačně: pod šikanou si žáci často představovali fyzický nepřátelský akt, u kyberšikany útok prostřednictvím sociálních sítí. Přes tyto významové rozdíly, jež se v odpovědích žáků projevily, můžeme *H1: Většina dotazovaných žáků rozumí pojmu kyberšikana* přijmout.

H2 byla zaměřena na osobní zkušenost respondentů s kyberšikanou, přičemž předpoklad byl, že se s jevem většina dotazovaných osobně nesetkala - (*H2: Většina dotazovaných žáků uvedla, že se nestala obětí kyberšikany ani se nesetkala s agresorem*). Také H2 jsme mohli přijmout, ale pouze její první část - převaha dotazovaných žáků tuto zkušenost dosud nemá. Porovnáme-li však odpovědi u jedné z položek, zda dotazovaní žáci **znají** někoho, kdo šikanoval, odpověděli většinou, že ano. Respondenti pravděpodobně rozlišovali, zda byli sami šikanováni, nebo zda byli svědkem toho, že někdo šikanoval jinou osobu.

Další část dotazníku byla zaměřena na specifikaci motivace, tj. proč někteří mladí lidé zneužívají sociální sítě a online prostředí obecně k tomu, aby ubližovali jiným. Následující hypotéza předpokládala, že dotazovaní nevnímají vždy kyberšikanu jako závažný nepřátelský akt vůči druhým, nýbrž s nadsázkou jako „způsob trávení volného

času“: *H3: Většina dotazovaných žáků, uvedla jako důvod k šikanování touhu se bavit* byla rovněž přijata, neboť odpovědi „*zábava*“ a „*nuda*“ - tj. únik z nudy, v odpovědích dominovaly. K tomu je ale nutné dodat, že hodně respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Poslední položky dotazníku se zabývaly možnými reakcemi respondentů v případě, že by se sami stali obětí kyberšikany. Při tvorbě položky, jež nabízela respondentům odpovědi jsme se pokusili nabídnout jak aktivní, tak pasivní (vyhýbavé) odpovědi. Předpokládali jsme, že budou uvedeny odpovědi se všemi těmito taktikami, což se nakonec potvrdilo. Hypotézu č. 4 jsme specifikovali takto: *H4: Většina dotazovaných žáků uvedla, že by případnou kyberšikanu ignorovala.* I tuto závěrečnou hypotézu jsme přijali, opět s upřesněním, že řada respondentů uvedla, že by kyberšikanu řešila aktivně, tedy s rodiči. K hlubšímu vhledu do potenciálních reakcí žáků na konfrontaci s kyberšikanou by tedy bylo zapotřebí další dotazování.

Závěrem je nutné konstatovat, že jsme se při vyhodnocování získaných dat přesvědčili, že je problematika postojů žáků ke kyberšikaně relativně komplikovaná, že si odpovědi žáků někdy protiřečí a kdybychom měli empirické šetření opakovat, zvolili bychom jinak zformulované otázky a jiné bychom vůbec nepoužili. Přesto jsme získali cennou zpětnou vazbu, jak dotazovaní gymnazisté kyberšikanu vnímají, jaké mají osobní zkušenosti, jak si představují osobnost šikanéra a jak si představují, že by se sami v dané situaci zachovali. Výsledky dotazníkového šetření byly předány vedení gymnázia s tím, že jsme zároveň navrhli možnosti prevence, např. diskuze s odborníky, kteří se problémy kyberšikany zabývají.

Seznam použité literatury:

BENDL, S., *Prevence a řešení šikany ve škole: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: ISV, 2003. 197 s. [ISBN 80-866-4208-9](#)..

ČERNÁ, A. Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., Šmahel, D., *Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem*. Č. Budějovice, Grada, 2013, 150 s. ISBN 978-80-210-6374-7

DOČEKAL, D. a kol. *Dítě v síti*. Nové Město, Mladá fronta, 208 s. ISBN 978-80-204-5145-3.

HOLLÁ, K. *Kyberšikana*. Iris, 2013. ISBN 9788081530111.

HONZÁK, R. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, 2018. ISBN 978-80-7492-384-5.

HOT TOPIC. *Jak přežít na síti*. Praha: 2019. www.hottopic.cz.

KABÍČEK, P. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, ISBN 978-80-7387-793-4.

KARTOUS, B. *No Future*. 68.pole. 2019. ISBN 978-80-88268-30-7.

KOLÁŘ, M., *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha, Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. 255 s. [ISBN 80-717-8513-X](#).

KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace: Příručka pro učitele*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, 34 s. ISBN 978-80-254-7866-0.

LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2.

ROGERS, V. *KYBERŠIKANA: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

ŘÍČAN, P., Janošová P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 160 s., ISBN 978-80-247-291-6.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. 95 s. [ISBN 80-717-8049-9](#)..

ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající on-line. Praha: Grada, 2015, ISBN 978-80-247-5010-1.

VÁGNEROVÁ, K., a kolektiv, *Minimalizece šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. 147s. ISBN978-80-7367-611-7..

VAŠUTOVÁ, M. a kol., *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozfická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, 225s. ISBN 978-80-7368-88-5..

Elektronické zdroje:

<http://www.prevence-praha.cz/index.php/agrese-a-sikana?start=3>

<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/sikana-ve-skole-a-trestni-pravo>

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Rozdělení chlapců a dívek podle ročníků	str. 31
---	---------

Seznam grafů:

Graf č. 01 k otázce č. 04	str. 32
Graf č. 02 k otázce č. 06	str. 33
Graf č. 03 k otázce č. 07	str. 34
Graf č. 04 k otázce č. 08	str. 35
Graf č. 05 k otázce č. 08	str.36
Graf č. 06 k otázce č. 09	str.37
Graf č. 07 k otázce č. 09	str.38
Graf č. 08 k otázce č.10	str.39
Graf č. 09 k otázce č. 14	str.40
Graf č. 10 k otázce č. 16	str.41
Graf č. 11 k otázce č. 11	str.42
Graf č. 12 k otázce č. 17	str.44
Graf č. 13 k otázce č. 10	str.45
Graf č. 14 k otázce č. 12	str.46
Graf č. 15 k otázce č. 15	str.47

Příloha 1 – Znění dotazníku

Vážení studenti,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku na téma:

Kyberšikana u žáků 1. a 4. ročníku středních škol.

Data, která na základě tohoto dotazníku získám, použiji do své bakalářské práce zpracované na ČVUT v Praze. Dotazník je zcela anonymní a nezabere Vám více než 10 minut.

Děkuji Vám za spolupráci a za čas, který mi vyplněním tohoto dotazníku věnujete.

Dotazník

- 1) Jsem dívka
 chlapec
- 2) Jsem student/ka 1. ročníku
 4. ročníku
- 3) Je mi 15 – 17 let
 18 – 21 let
 starší
- 4) Už jste někdy slyšel/a o kyberšikaně ano
 ne
- 5) Víte, co tento pojem znamená ano
 ne

- 6) Co podle Vás znamená kyberšikana

- 7) Víte, jaký je rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou ano
 ne

8) Napište alespoň ke každého typu jeden příklad

9) Byl/a jste někdy šikanován/a ano
 ne

Pokud ANO, jakým způsobem:

- prostřednictvím mobilního zařízení
- prostřednictvím internetu
- dalším způsobem. Jakým: _____

10) Pokud ano, jak jste to řešil/a

11) Co myslíte, že bylo důvodem

- zábava
- závist
- nenávisť
- ponížení
- nuda
- další, jaký: _____

12) Šikanoval jste někdy někoho ano
 ne

Pokud ano, jakým způsobem:

- prostřednictvím mobilního zařízení
- prostřednictvím internetu
- dalším způsobem. Jakým: _____

13) Co bylo důvodem

- zábava
- závist
- nenávisť
- ponížení
- nuda
- další. Jaký: _____

14) Znáte někoho, kdo byl takto napaden ano
 ne

15) Co byste poradil/a napadené osobě, aby udělala

Svěřila se

rodičům

kamarádům

učiteli ve škole (vedení školy)

Policii ČR

někomu jinému. Komu: _____

16) Znáte někoho, kdo by kyber-útočníkem

ano

ne

17) Domníváte se, že šikanérem/rkou bývá

člověk s osobními problémy

člověk, který si neuvědomuje, že dělá něco špatného

člověk s negativními povahovými vlastnostmi

jiná odpověď. Jaká: _____

EVIDENCE VÝPŮJČEK

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Veronika Svobodová

V Plzni dne.....

Podpis.....

Jméno	Oddělení/Pracoviště	Datum	Podpis